

500-199

~~1516~~

R 1516.

ER.

T1697.

Roo Cõnis

ja

tema tembud.

Wäljaannud

David Martson

Geestiraamatufogu omanis Tallinnas.

Tallinnas. —

Trükitud L. Kerr kirjadega.

1878.

Roo Cõuis

ja

tema tembud.

Wäljaannud

David Martson

Õesti raamatukogumani Tallinnas.

Tallinnas.

Trükitud T. Kerr kirjadega.

1878.

Дозволено цензурою. Ревель, 10-го февраля 1878.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

33686

Mis teie arvate, armsad lugejad, kas mõni peaks jälle ligi ehk kaugel mokad wiltu tõmbama, kui ma teile mõne aea kohta ühe jutu räägin? Sut 'pole mitte minu tehtud, waid üks teine inimene on seda mulle annud ja soowib, et, kui tõeste sündinud asja, ka teistele lugeda annaksin. Olgu siis nõnda. Kõlamees on jutu seda wiisi üles pannud:

Roo Tõnis ja tema tembud

Mis sest palju salgame, meie rahwa seas on jähärdusti weel küllalt, kes kahe lahtise silmaga ilma eestwedajata sammud edasi ei saa. Käewaatajad, kaardiwäljapaniad, soolapuhujad ja suitsetajad on nende Mooses ja prohwetid. Arwawad neid kõik kümme korda parem mõistwad, kui õppinud arstid. Mis rumal mõtleb on nende meelest enam, kui mis tark ütleb. Kuulge üht tõest sündinud asja, mis paar kümmend aastad wana.

Endine Karja-Annus oli pödur inimene. Nastade poolest alles noor, aga terwise poolest puru wana. Haigused olid teda ära kurnanud. Raebas selgas kange walu, mis teda küüru kiskus, n'agu hobuse look. Mees polnud weel 40 aastad wana, aga seitsmekümnesed silmad: peas. Widewiku aegu ei näinud ta enam kät silma ette ja oleks hobuse peale maha kormistanud. Seda oli haigus teinud.

Ühel pühapääwa õhtul läks ta oma õemehe Püti-Jaagu juure külasse. Jut tuli just, kõne kõnest, rääkisid tööst ja teenistusest, Jumala ilmast ja kurjast filmast ja kes teab, mis weel. Riiupasiwad wahete wahel ka pika kaela seest kurgu loyutuseks lonksu faks ja jut jooksis jälle edasi.

„Kuule Jaak, w'a õemees“ ütles Annus, „mis sina sest loust arwad: mina olen sinust hoopis noorem ja sina minust hoopis wirgem? Sina käid, et jalad kõpsuwad ja minul on pea juhti tarwis; silma nägemine kaub ära ja küür kaswab selga. Küül olen tohtri rohtu pruukinud ja herra käest mõnda saanud, mis rammu kinnitab. Sa tead, Jaak, herra peab minust suurt lugu. Walstkust ma ei falli ja

mis film näeb ja kõrw kuuleb, seda puhun herra kõrwa. No muidugi panen mõne sõna ka juure, et ilusam ja mõnusam kuulda on. Sa tead, Jaak, see pagana heina lugu, mis mul oli. Subtusiu kogemata mõisa heinte kallale, pidin hirmust trahwi kandma. Oli ka wiist mo sandi filmade wiga, et pimedas ei näinud, kas omad wõi mõisa heinad oliwad. Sellegipärast herra teab mis Annus wäärt on ja peab temast lugu."

Rüüpasiwad jälle.

"Eas" ta Madis wõtta" ütles Annus uest, "linna tohtri juure ma enam ei lähe! Mis sealt wälja tuleb? Olen juba seda ja teist sisse laskunud, ei paremaks kedagi t. Ma tunnen selgeste ära, minu haigus ei ole mitte Jumala nuhtlus, waid teise kurja inimese temp. Kas tead, Jaak, ma lähen wana tutma Noo Eõnise juure, kes kümme kord wersta meilt kaugel mere randas elab. Tema on wana kuninga mees, kes kaugel käind ja palju näind ja esimene kääwaataja ja õnne saatja. Ma olen oma filmaga näinud, mis tõsi, on tõsi. Sel mehel on kolu otsas. Ta tunneb s'u eemalt ära; teab mööda läinud ja tulewad asjad ja loeb s'u elu penepesast, n'agu

raamatust ette. Näägin mis ise filmaga olen näinud. Olin minewa nädala, linna turul ja Roo Tõnis ka seal. Waatas inimeste käsi*) ja kuulutas neile tulewad asjad ette. Üks waene tütarlaps pistis ka käe ta peusse ja nii kui Tõnis filmad peale wiskas ütles warsti: „„Laps, sina oled kaks korda eksinud ja eksid kolmanda korra weel! Esimene kord on sul rätsepa selliga, teine kord laewa madrusega õnnetus olnud, kolmas kord, — noo kül ja ise näed!““ Ennäh! tüdruk hakkas nutma, aeras wastu, aga Tõnis ütles: „Ole aga wait, muidu ma ütlen weel enam! Tüdruk pani minema. Ütle nüüd weel, et Roo Tõnis kät ei tunne! — Ja mis ta saksa wiha kautama mees on, seda peab imeks panema. Mitu inimest on tema kurja saksa kiusu alt peastunud ja mind enmast kaa. Sa tead, Jaak, kuda herra nimetatud heinte pärast mind, n'agu ussi aja alla, taga kiusas. Usi polnud seda wäärt, aga kurja inimese kius oli seda mu peal pannud. Küsid sa nüüd: kes aitas? siis pean wastama: Roo

*) Ega linnas ka ebausflifude puudust ei ole. N'agu lutikad sängisamba wahel, nõnda on ebausf seal, kus rumalus ja umbusf ased on, olgu linnas ehk maal.

Tõnis! N'agu peuga wõttis saksa wiha mu pealt ära!"*)

Rüüpasiwad jälle.

„Koo Tõnis on mees kül“ ütles Jaak, „temaga ei wõi keegi nalja teha, muidu on warsti piuk peus. Susi seda mõistab, kuida mõnel inimesel niipalju tarkust on ja teisel mitte märki. Mina mõistan waewalt wara wastkasti lahutada, tema teab kõik jala asjad. Ja raha teenib ta sellega n'agu raba. Oma kuru pumpab ta hoolega ja peab tubakasti moffas, aga kas t'al sellepärast raha puudust on? Mine, millal tahad, tema juurest leiad ikka abiotsjaid ja keegi ei tule tühja käega. Tõnis elab n'agu mõni isand.“

Rõnda rääkiswad Annus ja Jaak Koo Tõnisest ja iga üks mõistab: rumalamaid pole tarwis, kui need kaks oliwad. Aga kahju, et neil weel palju õdesid ja wendi on.

Rüüsigem nüüd kes Koo Tõnis oli ja mis muidu temast weel teada? — Koo Tõnis pole keegi muu, kui üks wana soldat, kes Pärnu maal elas ja paari kümne aasta eest ühe tembu on teinud, mis ka kotpimedatel

*) Oh ja kolm korda rumal Karja Annus!!! Rõnda lased sina enesele tuhka silma wiskada!

filmad peaks lahti tegema. Kuulge veel edasi.

Sõa aeg oli kää kõige inimestel ja ka Roo Tõnisel peenike peus. Kurk tahtis kuuwaks jääda ja tubakast polnud mokka pista. Peiwa paluke oli kõrvaline asi. Ribedal aeval unust inimestel ära tema juurest abi otsida, seepärast ei tulnud midagi sisse. Käewaataja ja kaardinõid oli üsna kimpus. Ometi ega Tõnis rumal ei olnud. Ühes kohas ei tehta üksi leiba ega jooda taari, seda tehakse mujal kaa. Ta wõttis kepi kätte ja hakkas Willandi poole kõmpima. Tee oli hea, ilmad soojad, heina aeg kää. Mis Tõnis käewatamisega ei saanud, seda sai ta kerjates; üks nõuu pidi ikka aitama. Tõnis astus edasi. Teenistus polnud üleüldse suur asi. Kõik inimesed olivad soodes ja arudes heina teemas ja mõni wana memmeke üksi kodu, kel, arsti ega käewaatajat tarwis ei olnud. Mõnda korda jäi wana mehike seisma ja mõtles kas edasi minna ehk tagasi pöördada? Mõnda oli ta Willandimaale jõudnud. Ühel päewal oli mehel õige meel kaelas, ei teadnud, kust loorukest närida pidi saama. Korraga juhtus temale üksik pere metsa nurga takka filma paistma. „Kes teab kuida õnn

juhtub?" mötles Tõnis ja läks sisse. Kõht oli tühi n'agu heina küün sui aeal. Talusse minnes leiab ta kesawäljalt paari furnud lambid maast, mis weel ei olnud maha maetud. Warsti lendasivad Tõnisel möttet peast läbi: ehk sin su niiu kaswab! Ta läks õue. Kõik wagu si. Ruttu läks ta lauda juure ja pistis midagi lauda katukse sisse, mis pärast kuulda saame. Oli ta seda ärateinud, ja muidu weel, mis tarwis tähelepannud, siis läks tuppa. Nüüd hakkab ta pea kelmus.

Tõnis: „Tere lõunat, armas pereemake!”

Naene: „Tere Jumalimel! Kust see külapapa on? Ets istuge maha. Jalad wõiwad palawa ilmaga wäsind olla. Wana inimisel tõuse n'ad enam nii kergeste, kui noorematel.”

Tõnis; „Tõsi kül, armas perenaene; aga mis teha. Sõda teeb nüüd kõigile jalad alla, iseäranis Saaremaal, mis nüüd waenlaste ees lahti on, n'agu ilma sõerata heinamaa. Aga mis ma pidin küsima, oled õige ainu üksi kodumail?”

Naene: „Kellel seejuguise ilmaga aega kodu seista? Juba neljat pääwa kõik teised.”

10 wersta kottu kangel heinamaal, ega tule enne laupäawa õhtud koju."

Tõnis: „Teie mail näitab siin suur õnnetus lammastega oledad, mis wäljalt läbi tulles nägin."

Raene: „Jah, kulla külapapa, lamba karjast olen üsna lahti. Nüüd 'pole mul ka enam inimest kodu, kes neid maa sisse matab. Ehk teie wõeras inimene teate selle õnnetuse wastu mõnda abi? Kes teab, mis ammet teil wõib olla?"

Tõnis: „'Pole, pai perenaene, muud ammetid midagi, kui hädalesti awitada, nõnda kui: Saksa wiha, ussi hamba, nikatse häda, rabanduse, kurja silma ja ilma ehk muu häda wastu abi saata, kuida kellelegil juhtub tarwis olema."

Raene: „Noo niisugust, oleks meie maale koguni tarwis! Siin wõid, maa=tarka, tulega otsida, neid on wäga pisut leida. Ehk papa minu kät ka wõiks waadata?"

Tõnis: „Teie käest ei taha suurrt aru saada, on tööga wäga ärafulunud; parem oleks, kui teil juhtuks poole toobi wäärt wiina kääe pürafi olema."

Raene: „Ma arwan, meil peab feda järgi

aitas kirstu põhjas olema. Ma lähen
 vaatama!"

Maene jooksis aida juure, Tõnis nilpas
 keelt takka järele. See oli suur rõõm, et
 wanamees oleks pea järele jooksnud. Bere-
 naene tuli pea tagasi ja andis pudeli targa
 kätte. Tark loksutas, waatas, kas kirja kan-
 nab, andis naesele pealt, katsus ise kaa —
 oh ja kallis märjake! — lust ja rõõm tuli
 jälle südamesse, n'agu lapsel, kui rinda saab.
 Pärast hakkas sõnu pomisema, pani siis pu-
 deli põlwe keermesse natuke seisma, wõttis
 pea jälle ära ja hakkas kirja peale lööma.
 Tõnis: „Berenaene, Teie lamba surm, 'pole
 mitte Jumala wits, waid kurja inimese
 töö! Peale seda näitab firi, et Teie
 lauda juures mitte asjad õiged ei ole.
 Kas laut kaugel on, lähme vaatama?
 Seal peab midagi leida olema.“

Warsti läksiwad mõlemad, lauda juure ja
 hakkasiwad otsima. Eunnäh! naene leidis ka-
 tukse räästa seest, haisewa lamba reie! Mis
 ja weel tahad! Nüüd oli see käpuga katsuda.
 Usu weel oma naabri rahwast, näe mis kur-
 ja n'ad teinud! Maene sülitas, turtus, kääk-
 sus, aga Tõnis'e peale oli ta lootus. „Aita

nüüd kulla külapapa, et worsti worstiga ta-
futud saab!"

Tõnis: „Olge rahul, pai perenaene, mis
kära enam aitab? Mis tehtud, see teh-
tud; aga küll meie koera oma koju saa-
dame, ja peab seal nelja võrra enam
hammustama, kui siin.“

See waigistas naese meelt ja nüüd hakkas
Tõnis oma tempusid tegema. Laut pidi arst-
titud ja suitsetud saama. Tõnis käis seitse
kord seest ja väljast ümber lauda, ja pomi-
ses seal juures otsegu pudru pada keeb:
„Tulgu õnn ja mingu õnnetus; kust koer
tulnud, senna koer mingu; — enne üksikud,
pärast kaksikud; — kümne mulda, sada mul-
la peale kõpsu lööma.“

Perenaene waatas ristis kätega pealt ja
mõtles: „noo noh, küll nüüd tunnete!“
Viimaks olivad kõik tembud tehtud ja nae-
se üft kindel.

Naene: „Vähme nüüd tua juure, Teie kõht
wõib ka juba tühi olla; wõtke natuke
leiba.“

Tõnis: „Ega sellega ruttu pole; küll saame
kaa“. Ometi oli ta kõht nii tühi, et
oleks hammastega seina karganud. Päk-

siwad siis tua juure ja naene pani tar-
gale nisu leiba, wõid ja kärjemet ette,
pudel ka kõrwa. Targa silmad: põlesi-
wad peas, istus lauda ja andis pihta.

Sööma wabe aeal ütles

Naene: „Armas papa! Teie teate kõik asjad
ja wõite abi saata, mul on weel üks
asi südame peal mis mind ammu wae-
wab. Ei tea kas julgen ütelda?“

Tõnis: „Ütelge peale, pai perenaene? Ega
meid siin keegi pole kuulmas, ja mina
pole ka enam poisike.“

Naene: „Juba neliteistkümmend aastad elan
abielus, aga pole tänine weel mitte
magust ema nime kuulnud, mis teised
naesed juba teisel aastal kuulwad. Kas
seal peats weel nõuu olema?“

Tõnis: „Wõi see õnnetus ka siin majas?
Noh, sellega saame ka läbi. Aga armas
perenaene, jenna juure on tarwis mõn-
da looma weristada.“

Naene: „Mis looma mul praegu weristada
on? Lambad on kõik surnud, kaks ai-
nust weel järele. Kana poegi wõiksin
mõni weristada.“

Tõnis: „Kus selle aruga lähete? Sulg lindu

selle tarwis ei wõi pruukida; see, 'pole koguni hea."

Naene: „Kas ehk sea pörsas kõlwab? Mul jookswad nelipühised pörsad ema taga, tapsin Jaani pääwaks paari tükki ära."

Tõnis: „Oleks muidu hea küll, aga siga on hirmus pahur loom, ja 'poleks mitte kiita, kui teie edespidine ihusugu seda wärki saaks. Behme willane waga loom oleks palju parem."

Naene: „Aga mul on ka mõned kitse talled, mis sest arwate? kas wõiks neist mõne wõtta?"

Tõnis: „See läheb korda; need on ohwri loomad."

Kitse tal sai nüüd tayetud ja liha keema pandud. Selle wahel aeg pidi saun kõetud saama. Oli liha keenud, siis õpetas tark, kuida naene pidi kõik walmistama. Laud kaeti walmis, liha waagen keskel, neli nisuleiwa pätsi ümberringi ja iga laua murga peal 5 wana Katrina rubla, kui on; wõiswad ka uuemad rublad olla, aga Katrina rublad olla selle asja peale weel paremad, seal on ema kaju peal. Pärast seda pidi naene kolm kord ümber laua käima ja ise lugema:

„Mo lapsed, tulge laugle
Ja tehke rõõmu emale;
Sööge, mis teil isa ann'd
Ja ema laua peale pann'd.“

Naesjel oli tegemist, ennegu salmi pähe sai; aga ta täitis kõik hoolega, mis tark õpetas. Pärast pidi sauna minema ja roog laua peale jäema. Nüüd oli kena kül: Naesjel oli käsk kää ennast esmalt üsna puhtaks pesta mispeale siis Tõnis ka sauna astus ja ülewel kerisel werise kitse kopsudega naesele 7 kord 7 korda mööda pihtu löi ja iga hoobi juures hüüdis:

„Täna lops ja homme laps,

Keela suur Jumal, et kaksikuid ei saa!“

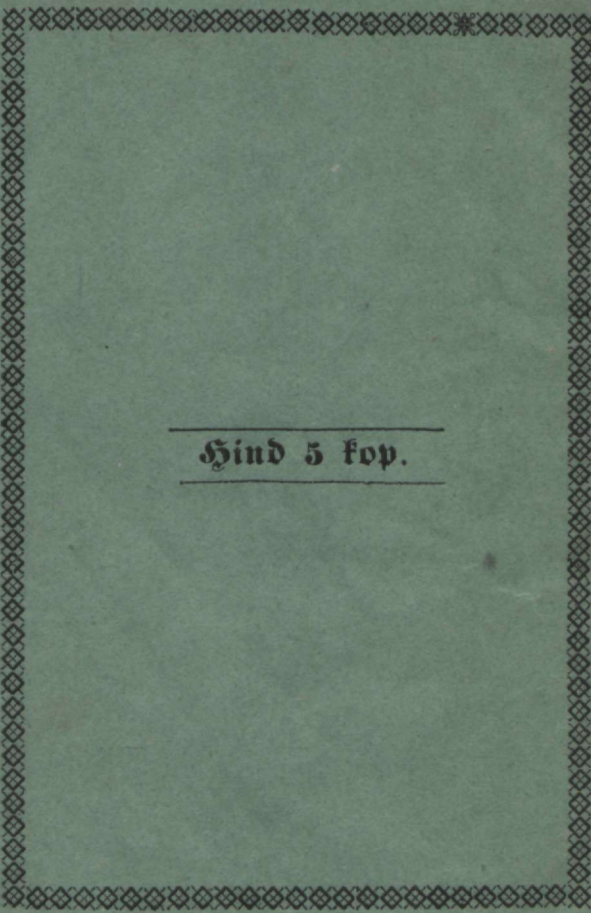
Oli see kõik tehtud, wiskas Tõnis werised süstikonnad palawa kerisele ja perenaesjel oli käsk kää senni kaua parjile pikkali jäeda, kunni need kerisel enam ei kähisenud; siis wõis maha astuda, puhtaks pesta ja saunast äratulla. Wiimaks oliwad kõik tembud tehtud ja wastu õhtud tuli naene saunast wälja.

Aga mis sündis selle wahel aeal tua juures, kui Tõnis saunast oli wälja astunud ja perenaese üksi sauna jätnud? Kõige esmalt wihtus tark kambriks laua ääres oma kõhu

täis ja wanad Katrina rublad pugesiwad targa tasku. Kuda ööldud, tark istus tulewaste laste asemel lana ääres ja aeas siise niipalju, kui läks. Pärast wöttis ülejäänud palukesed, Katrina rublad ja mis muidu wastu ei pannud, pistis neid kotti ja waatas, kust kõige otsem tee metsa poole läks. Senna on ta läinud. Kui naene saunast ära tuli ja tarka tahtis tänada, oli tark iseennast tänanud. Laud oli puhas ja wiimne targa hais majast kadunud. Mine wõta weel finni! Mis läind, on läind.

Olete niisugust reewemla wäärt kelmust juba enne kuulnud? Kumal naene oli omast ilma ja jäi pärast niisama lapseta naeseks, kui enne. Kunstük maksis 20 rubla ja ei toonud 2 kop. eest kasu. — Teisel kewadel tuli naene oma mehega räume randa, nägi seal kogemata Roo Tõnist ja karjatas: „See ta on!“ Tõnis tabati kül finni, aga mis see aitas? Wana soldatil pole ju muud, kui wana hing ja ihu ja nende eest ei anna keegi 20 rubla. Katrina rublad oliwad juba ammu kadunud.

Kes niisugust asja kuuldes ise targemaks ei saa, mis sellele suur seletus ometi aitab?

Sind 5 fop.
